

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

הרב יעקב פישר

דף מקורות לעיון ועבודה עצמית - פרק "החובל"¹

א. בטרם באים אנו לעסוק בפר' "החובל", עלינו לעבור בעיון על הפסוקים ב - א) שמות כ"א, י"ב - כ"ה. ב) ויקרא כ"ד, י"ז-כ"ב.

ב. על אופיו של הפרק ותוכנו לחלקיו, מבקש להעמידנו המאירי בהקדמתו:

כבר ביארנו בראש המסכתא, שהחלק השלישי בזאת המסכתא הוא לבאר בתביעות הבאות על ידי היזק הבא מאדם לחבירו דרך הכאה וחבלה; ובא זה הפרק לבאר עניני זה החלק כלם על השלמות, ועל זה הצד יחלקו עניני הפרק הזה לחמשה חלקים. הראשון - לבאר בכמה דברים החובל חייב, וביאור כל אחד מאותם הדברים בפרט. השני - הצדדין שהחובל נפקע בהם מתשלומין אלו, והצדדים שאינו נפקע בהם אעפ"י שהיו הדברים מראין לומר כן. השלישי - בקצת חבלות שאין חיוב בהם אלא באחד מחמשה דברים והוא הבושת, *תוספת ביאור בדין הבושת יתר על מה שלא באר בו בחלק הראשון. הרביעי - סובב על דרכי התשובה, שאינו מתכפר בתשלומין עד שירצה את חבירו וימחול לו. החמישי - בחובל בחבירו ברשות הנחבל או במצותו על איזה צד חייב ועל איזה צד פטור. זהו שרש הפרק דרך כלל, אלא שיתגלגתו בו דברים שלא מן הכונה כמו שיתבאר".

דף מקורות לעיון ועבודה עצמית

ג. במשנה פג ע"ב - "רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק וכו'..."

1) ראה ביאורו של רש"י לאופן שומא זה.

2) ראה כיצד מבאר נקודה זו הרא"ש. האם מסכים הוא עם דעת רש"י? מדוע?

3) ראה כדעת מי מסביר ה"נימוקי יוסף" על הרי"ף, ובדוק כיצד ניתן להבין שיטת רש"י וליישב תמיהת הרא"ש עליו - ב"חידושי אנשי שם" (בשולי הגליון על ה"נימוקי").

4) מצא ב"פלפולא-חריפתא" (על הרא"ש) - מדוע לא ניתן, מכל מקום, לקבל דעתו של רש"י (שני נימוקים!)?

5) נסה למצא מסברא - מחלוקת עקרונית (מתוך המח' דלעיל) בין רש"י להרא"ש בהבנת מטרת תשלום.

6) בהמשך דברי הרא"ש נמצא היסוד של "להקל בכל השומות". ציין - א) באיזה הקשר מזכירו הרא"ש? ב) מנין למדים אותו? (וראה בחי' הרש"ש שאלה אפשרית על הלימוד ממקור זה).

¹הבאנו רק שתי דוגמאות, אך ישנם דפי לימוד מעין אלו על פרק ראשון ועל פרק שמיני.

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

[7] והיש"ש ("ים של שלמה") כותב: "...ומה שפירש רש"י, שהיה יכל למכור עצמו לעבד עברי, אין רצונו לומר דשיימין כך... אלא מפרש מה הזיקו ביד זה שנחסר לפי שהיה יכל למכור את עצמו לע"ע..." עמוד על היסוד המחודש שבדברי היש"ש].

[8] ראה עוד בקצות החושן סימן תכ, א, ובש"ך חו"מ סימן צה, יח]

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר דף מקורות לעיון ועבודה עצמית

- א. במשנה דף פג ע"ב: "החובל בחבירו חייב עליו משום חמשה דברים"
מציין המאירי: "...ומכל מקום במשנה זו לא דבר אלא בצער שלא במקום נזק וכו'... ואעפ"י
שמשתנו אמרה שחייב בחמשה דברים, והרי אין כאן נזק, מכל מקום חייב בחמשה דברים בצדדים
שיש מקום לכלם, ואם אין מקום לכלם - פורע מקצתם כפי שיש להם מקום לחיוב".
- * (1) עמוד על ההבהרה החשובה שעליה מעמידנו המאירי. מקורם של הדברים הוא בתוספתא ב"ק
פ"ט, עיין שם ומובאים גם בירושלמי ב"ק בתחילת פ"ח הל' א' - "תני החובל בחבירו חמשה - נותן
לו חמשה, ארבעה - נותן לו ארבעה, שלשה - נותן לו שלשה, שנים - נותן לו שנים, אחד - נותן לו
אחד, וכו'..."
- (2) וראה פסק ההלכה בענין זה ברמב"ם, בפ"ב מהל' חובל ומזיק הל' א'-ב'.
ב. בגמ': "...האי לאו מכה הוא! הכאה הכאה קאמרינן".
- * ראה פירוש רש"י כאן, ובעקבות דבריו, - עיין בעירובין נא ע"א במאמר תנא דבי רבי ישמעאל -
"ושב הכהן ובא הכהן וכו'..."
- הגדר החידוש הנילמד מדברי תנא דבי רבי ישמעאל, ובדוק שם בגמ' באיזה מקרה אין אנו רשאים
לעשות בו שימוש?
- וכך כותב המאירי בענין: "גזרה שוה לא סוף דבר שדנין אותה מדמיון שתי מלות שהם שוות זו בזו,
אלא אף מדמיון שתי מלות שהם שוות בענין, אעפ"י שאין שוות בלשון, והוא שאמרו כאן - נאמרה
הכאה בבהמה והוא - 'מכה נפש בהמה', ונאמרה הכאה באדם והוא - 'ואיש כי יתן מום בעמיתו',
ונתינת מום על ידי הכאה היא באה, ודנין בה - מה הכאה בהמה לתשלומין אף הכאת אדם
בתשלומין על הדרך שבארנו.
- ג. בתוד"ה "מכה בהמה ישלמנה וסמיק ליה וכו'..."
- * (1) עמוד על משמעות הגירסא "וסמיק", ומנה שלשת נימוקי תוס' לשלילת גירסא זו.
- (2) הזכר בדין תנא דבי חזקיה (עליו עמדנו כבר בתוס' ד' ע"א) כפי שמובא בכתובות לה ע"א, והסבר
אותו היטב (ניתן לראותו כמובא גם במסכתנו בדף לה' ע"א).
- ד. בתוד"ה: "אף הכאה וכו'..."
- * סכם והבהר היטב ארבעת הנימוקים שנוקט תוס' על מנת להסביר מדוע אין מוכן לקבל גירסת
הגמ' שלפנינו.

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

שאלות לחזרה בגמרא (ב"ק פ"ג ע"ב - פ"ד ע"ב)

א. "רואין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק ושמין וכו'..."

1) שתי אפשרויות יש להבנת אופן שומא זו -

(א) _____

(ב) _____

2) בהסתמך על שתי האפשרויות דלעיל - הצג שתי גישות אפשריות להבנת מטרת התשלום.

(א) _____

(ב) _____

ב. רש"י: "..."ואע"ג דקראי לא דמו גמרינן ג"ש..." הסבר היטב דברים אלו בהקשרם לסוגיתנו ובאופן עקרוני, ונסה להביא דוגמא נוספת לענין כזה

_____

_____

ג. ציין חמשה לימודים אפשריים ומוכחים לכך ש"עין תחת עין" - ממון ולא ממש.

(א) _____

(ב) _____

(ג) _____

(ד) _____

(ה) _____

ד. אם נגרוס - "אי בעית עינו ניתיב וכו'..." תהיה הכוונה _____

אך אם נגרוס - "אי בעית סיב דמי עינא" תהיה הכוונה _____

ה. למה כוונת ר"א באומרו - "עין תחת עין ממש"? באר היטב סברתו לומר כך.

_____

ו. לדעת ר"ת, מועילה ה"תפיסה" רק בהתקיים שני התנאים הבאים:

(א) _____

(ב) _____

שאלה נוספת ששייך לדון בה בענין זה היא - מתי מתבצעת ה _____

ז. כשאומר רבא - "נזקי שור באדם", כוונתו לומר שה _____ הזיק את ה _____,

והדין לדעתו הוא: (גובין/לא גובין) _____ אותו בבבל.

ח. למסקנת הסוגיא, על מנת שניתן יהיה לדון ולגבות בבבל מכח "שליחותיהו קא עבדינן" יש

צורך בקיומם של שלשה תנאים: (א) _____ (ב) _____

(ג) _____

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

לפיכך במקרים הבאים כך יהיה הדין:

המקרה	הדין (גובין/לא גובין)	הנימוק לכך <u>שלא</u> גובין
שור תם		
אדם באדם		
בושת		
אש		
שן ורגל		

ט. הגדר המונחים הבאים עפ"י הבנתם במסגרת הסוגיא בפר' ב' (דף כ"ו ע"ב) וכפי שהובנו בסוגייתנו.

צער שלא במקום נזק	צער במקום נזק	
		בפר' ב'
		בסוגייתנו

י. לשם סכום כללי של סוגית - "צער שלא במקום נזק משתלם - מאן תנא?" מלא הטבלה הבאה:

לדעת	התנא, שלדעתו משתלם צער בלא נזק הוא	משמעות כויה בה"א לרבי לבן עזאי	משמעות תחילה	המחלוקת בין רבי לבן-עזראי היא סביב ענין
רבא				
רב פפא				
אי נמי				